

místa těchto úsilí, na jejich v podstatě nedomyšlený a zúžený charakter, který vyvolává v posuzovatelích i divácích neodbytný dojem, že zrod a existence přesné a cílevědomé koncepce, zejména činohry SND, je stále ještě příliš vzdálenou vidinou. Že až do nynějška jsme přihlíželi stereotypnímu pohybu v začarovaném kruhu.

Divadelní noviny. - Roč. 5, č. 12 (31. 1. 1962), s. 1.

Pre diváka všetko

Keď si divadlo nie je celkom isté, že jeho názor na príslušnú hru má hodnotu pádneho, a preto ťažko vyvrátiteľného argumentu, upína zvyčajne svoje nádeje k autorite, ktorá disponuje znalosťou problematiky natoľko, že je schopná ju v globáli obhájiť. Preto dramaturgia Novej scény - čoraz svojráznejšie aj svojvoľnejšie kalkulujúca s dosť diskutabilnými sklonmi a záľubami istej časti publika - zvolila si v prípade uvedenia detektívnej hry svetochýrne Agathy Christie Pasca na myši obhajcu naozaj povolaného. V programovom bulletinu zverejnila úvahu o detektívnom žánri z pera Vladimíra Procházku, dlhoročného prekladateľa najkvalitnejších detektívnych románov anglosaskej literatúry. Lenže táto obozretná voľba titulmi akademika a rektora Karlovej univerzity graduovanej osobnosti minula sa tentoraz cieľa. Procházka sa totiž zastáva tých autorov, čo „sú tiež veľkí umelci, ktorých diela sú i v tomto žánri prínosom ku kultúrnemu dedičstvu celého ľudstva“. Obávam sa však, že podobnú charakteristiku nemožno len tak jednoznačne prisúdiť síce brilantne a distingvovane koncipovanej, zato v podstate komerčnej produkcii spomenutej už starej anglickej dámy, ochotne vyhovujúcej trvalým konjunkturálnym požiadavkám. Procházka má skôr na mysli dielo dnes už nebohej Dorothy L. Sayersovej, ktorá dokázala napríklad vo vynikajúcom románe Vražda potrebuje reklamu organicky vteliť do zvrchovane napínavej fabule nedvojzmyselný odsudok drastických podnikateľských praktík, odpisujúcich s ľahkým svedomím jednu ľudskú položku za druhou.

Zvyčajne z núdze, prípadne kvôli zle vysvetľovanému oddychu uvádzaná Pasca na myši môže nás prinajlepšom utvrdiť v poznaní, že bystrému, emancipovanému feministickému ráciu nie je v dvadsiatom storočí cudzia žiadna sféra záujmu vrátane tej, čo doneďavna bola výsadou striktno logických mužov typu Conana Doylea alebo Edgara Wallacea. Oceníme na tejto dvojaktovej, nervovú štruktúru diváka v ustavičnej pohotovosti udržiavajúcej záležitosti kultivovanú rutinu, s akou je napísaná; ku kladom dielka prirátame fakt, že nejde o klasickú (v ideovom zmysle) detektívnu schému, ktorá slúži na propagáciu a popularizovanie základného buržoázneho zákona, ochraňujúceho súkromné vlastníctvo.

To by bolo asi všetko. Preto ani scénovanie podobnej cnosti z núdze nežiada si veľké vypätie. Stačí základná konverzačná dispozícia hereckého ansámbľu, jeho režijné zjed-

notenie a vhodná voľba niekoľkých efektov umocňujúcich napätú atmosféru a pikantný detektívny grog je pripravený na hromadnú konzumáciu. Publikum ho vypije na dva dúšky - a ide sa domov. Cestou premýšľaš o pomere desaťkorunového vstupného k hodnote chladného, priemerňučkého predstavenia a zaspomínaš si na tie staré zlaté časy, keď Nová scéna bola divadlom s akými-takými tvorivými ambíciami.

Kultúrny život. - Roč. 17, č. 7 (17. 2. 1962), s. 5.

Nová scéna v novej situácii

Po mnoha sezónach, v nichž bylo spíše přání než reálný odhad situace otcem myšlenky, zpřesňuje se v posledních měsících profil bratislavské Nové scény a tím také její role v kontextu bratislavského divadelního života. Toto zpřesňování - ostatně v relacích slovenského divadelnictví dnes téměř ojedinělé - není provázeno halasnými prohlášeními. Naopak: děje se tak na základě každodenní, cílevědomé práce umělecké i organizační.

Nová orientace Nové scény je orientací na komediální žánr v nejširším slova smyslu. Divadlo redukuje své směřování do takového dramaturgického řečiště, ve kterém najdou uplatnění hry s podtitulem veselohra, komedie, konverzační komedie, satira, groteska, parodie, muzikal, hudební komedie a snad i - občas - opereta. S výjimkou toho posledního byli jsme při výběru jednotlivých dramaturgických titulů svědky důležité okolnosti: že totiž dramaturgie - pokoušející se i o autorskou spolupráci - rozlišuje mezi komedií a „komedií“. Že dává přednost titulům, které vzdor svému „lehčímu“ žánru, vyobcovávanému občas mylně na periférii dramatického umění, přinášejí ve své obsahové složce takové myšlenky, jež v převážné, ba rozhodující míře navazují bezprostřední kontakt s naší přítomností.

Za takový typ komedie s ostrou, v dobrém slova smyslu provokativní myšlenkou - i když bere me v úvahu rozdílnost autorského zpracování a tím také rozdílnost umělecké hodnoty - považujeme především tyto realizované už repertoárové typy: Majakovského Sprchu (uváděnou jako vůbec první Majakovského hru na slovenském jevišti), Mrožkovy Policajty, Chalupkovu satiru Všechno naopak a Rusnákovu komediální féerii Přírodní lidé. Mnohem obtížnější situace je zatím v oblasti zpěvoherního repertoáru. Nikdo nezastírá, že snad v žádném jiném žánru nepřezívají konzervativní tendence víc než právě v operetním. Myslíme si však, že i za této situace lze koncipovat tuto složku repertoáru tak, aby nebyla vyjádřením podpory onomu konzervativnímu proudu, ale naopak, aby podporovala linii překonávající už příliš dlouho trvající status quo. I nadále zůstávají totiž v platnosti slova divadelního revolucionáře, bořitele všech konvencí - E. F. Buriana: „Žádná revoluce v divadle není tak významná jako právě dnešní. Protože nezapomínejme, že kromě operetních ansamblů, které si zvykly na určitou machu, máme operetní publikum, které si tuto machu oblíbilo. A převrat v operetě

bude se dotýkat obecnstva na nejbolestivějším místě. Obecnstvo se bude muset rozloučit s falešným sentimentem, s hadrovou iluzí a já nevím s čím ještě.“

I v případě Nové scény - která disponuje jediným souborem produkujejícím jak činohru, tak i zpěvohru - jde o to, aby zde nedocházelo k tiché restauraci tohoto žánru. Zdá se, že z nahromaděné tvořivé energie souboru měl by spíše v tomto směru těžit takový repertoárový zpěvoherní typ, který apeluje na uměleckost a který má očividně budoucnost. Proto si víc ceníme třeba zatím v mnohém nedokonalé a jistě za nynějších okolností také méně navštěvované původní domácí i zahraniční produkce z oblasti tohoto žánru (například Fischerovy-Kratochvílovy a Danielovy Černé kočky přes cestu¹ nebo italského muzikalu Když je v Římě neděle) než oné tendence, jež svou konzervativní povahou je v příkrém protikladu k základnímu snažení scény.

Přirozeně nová, zpřesněná dramaturgická orientace divadla, která nalézá sympatie také v hledišti, přináší na program dne problémy staršího i novějšího rázu. Výrazná dramaturgická orientace na komediální žánr, zřetelně odlišný od toho, co se ještě v předminulé sezóně prezentovalo jako programová čísla (např. frašky Karinthého nebo Labicheho), nastoluje staronovou otázku variability i přizpůsobivosti hereckého ansámblu tomuto kvalitativně vyššímu repertoárovému typu. Především: činoherní část souboru není zatím na takovém stupni, aby byla schopna splnit například režisérův požadavek stylové čistoty představení. Příčinu hledejme zejména v hereckém rodokmeni jednotlivých umělců, jakož i ve stupni jejich schopnosti dosáhnout to, čemu se říká kolektivní souhra. To se zřetelně projevilo například v inscenaci Sprchy, kde jsme postrádali náznak, rázný tah, stylizované gesto, nebo v představení Chalupkovy ostré satiry na maloměstácké zápecnictví Všechno naopak (hru výborně upravil dramaturg St. Mičinec společně s režisérkou Magdou H. Lokvencovou).

Zpřesňování profilu Nové scény klade také velké nároky na jednotlivé režiséry. I když nepřehlídíme osobitost rukopisů Magdy H. Lokvencové, Otty Haase nebo Jána Klímy, přece jen vidíme rys společný zejména v uplynulé sezóně všem třem. Práce těchto režisérů vyznačuje se především důvěrou v herce; na druhé straně ji charakterizuje to, že se vzdávají záplavy režijních triků podnes příznačných pro většinu činoherních představení slovenských divadel. Až na nepodstatné výjimky vracejí se k názoru, že herec je dominantou představení, že je nezbytné uvolnit mu maximum prostoru k tvorbě, s doložkou, že na druhé straně je stejně nezbytné začlenit jej do rámce inscenace.

K nové dramaturgické orientaci Nové scény nutno dodat: měla by být orientací nedogmaticky lnoucí k liteře programu. Bylo by totiž přepychem, kdyby v dnešní, málo členité situaci bratislavské divadelní sítě byly věnovány všechny síly výlučně takové profilaci. Objevuje se otázka, zda prostřednictvím takto voleného repertoáru lze obsáhnout a vyjádřit mnohé z toho, co na poli umění nastoluje naše současnost. Částečná aktivizace v oblasti současného dramatu přímo vytváří atmosféru, jejímž požadavkem je neobcházet nově vznikající díla a věnovat jim pozornost i tehdy, jestliže nevznikla ze spolupráce